

Sáregres épített öröksége

A megye délnyugati részén fekvő, útmenti, többutcsás, egykori uradalmi központból kialakult település, főútról leágazó mellékutcákkal, szalagtelkeken fésűs előkertes beépítéssel. Besenyőszállásból fejlődött faluvá. Első említése 1276-ból származik. 1334-ben már templomát is feljegyezték. Egy 1424-ben keletkezett okiratban Felsew Egres-ként szerepel. Sorsa a középkorban és a török korban is a simontornyai várhoz kapcsolódott. A tizenötéves háború idején sok Fejér megyei faluval együtt elpusztult. 1650-1945 között birtokosa a Zichy-család volt. Az 1920-26 közötti földbirtokrendezés során a lakosság 162 parcellában kapott házhelyet és 470 katasztrális hold vagyonszármazási földet az akkori nagybirtokostól.

BERTA 2003 (22-23.), ENTZ – SISA 1998 (125.), TAK 2017 (4-5.)

Református templom

Kálvin tér 1.

Kelet-nyugati tengelyben épült 1817-ben, neobarokk stílusban. A nyugati homlokzat előtti 30 méter magas, gúlisasakos tornya 1884-ben készült. A templomot 1841-ben, 1851-ben, 1884-ben, 1906-ban és 1925-ben renoválták. A toronysüveget legutóbb 2007-ben, a tetőt és a belső teret 2009-ben újították fel. • Hajója háromnyolcados záródású, nyeregtetős. A XIX. század első felében épített klasszicizáló falazott szőszékén copf fa korona helyezkedik el. A padok a XIX. század közepéről, az empire intarziás úrasztala 1842-ből származik. A bejárat felett fakarzatot alakítottak ki, orgonával. Felszereléséhez tartozik két ónkanna 1838-ból. Egy itteni úrvacsoraosztás ihlette Csók István „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!” című 1890-es festményét.

A templom előtti téren bekerítve, gondozott környezetben áll az I. és II. világháborúban elhunyt sáregresi katonák emlékműve. Előbbi lépcsőzetes talapzaton áll, a „HAZÁÉRT 1914-1918” felirat alatt két oszlopban felsorolva 46 nevet tartalmaz, amelyet az 1938-19... dátum alatt további három név követ. A kőoszlop tetején szimbolikus elemek – babérkoszorúba foglalt sisak, puska és kard – láthatók. A II. világháborús emlékművön elkülönítve sorolták fel a háború hősi halottait és polgári áldozatait.

ENTZ – SISA 1998 (125.), TAK 2017 (9.)

Szent Lajos király kápolna

Kossuth utca 12.

Szabadon álló, egyhajós, nyeregtetős, cserépfedésű, egyenes szentélyzáródású építmény, kis huszártoronnyal. Épült 1883-ban. Oldalában, kis kerítéssel körbevéve egy 1883-ban az egyházközség által állíttatott festett kő feszület látható, festett korpusszal, a kereszt lábánál színezett imádkozó Mária-alakkal.

Egresi malom

1820 körül, a Malom-csatornára merőlegesen épült, téglalap alaprajzú, kétszintes, fölülkontyolt nyeregtetővel fedett épület. A XIX. század első felében átalakították. Az 1860-as években Csók Lajos molnár és családja lakta, itt született 1865-ben Csók István festőművész, akinek emlékét a külső falon egyszerű feliratos tábla őrzi. • Homlokzatain egyszerű övpárkány fut körbe, az oromfalban három keskeny, félköríves záradékú szellőzőablak látható. A felső ablaksor álló téglalap, az alsó nyílások nagyjából szabálytalan elrendezésű ajtók. Az épület közepén, a vízfolyás felett két széles, félköríves záródású nyílást befalaztak. A belső tér kétkönyökfás oszlopsor által tartott, mestergerendás,

fafödemes. Az épület hátsó felében került kialakításra a gépház a szivattyúval. Az első részben kétszintes, tölgyfalépcsős lakás kapott helyet, amelynek földszintjét átalakították, az emeleten nyílt tüzelésű konyhai tűzhely maradványai láthatók.

ENTZ – SISA 1998 (125.), TAK 2017 (7.)

Aranyponty Halászati Múzeum

A település különleges értékei a határain belül, a Nádor- és a Malom-csatorna között elhelyezkedő Részilasi-tavak. A halastórendszer központja Rétimajor, ahol a Zichy grófok által épített majorság történelmi részét eredeti állapotában állították helyre. A hajdani lóistálló épületében 2000-ben avatták fel a halászati múzeumot, amelynek gyűjteménye a halászatnak mint kihalófélben lévő ősfoglalkozásnak állít emléket. A látogatók megismerhetik a ma már nem használt eszközöket, megismerkedhetnek a szakma jellegzetes szókincsével, és néprajzi fotók segítségével a halászok életmódjával. A múzeum emléket állít a halászat legnagyobb hazai kutatójának Herman Ottónak. A magyar halászat könyve című munkájának rajzait Szabó Ottó faragóművész táblaképein láthatjuk viszont. Szintén itt helyeztek el egy egyedülálló halas kerámiagyűjteményt, Banga Sándorné hódmezővásárhelyi népművész munkáit. A múzeumhoz csatlakozó 0,8 hektár területű tavon látható, hogyan halásztak elődeink. A tó félszigetén Árpád-korabeli halászház épült, a tóban bödöncsónak, bárka és halászszerszámok láthatók használat közben.

BERTA 2003 (22-23.)

Lakóházak

A település egységes építészeti arculatát, karakterét erősítik az Ady Endre, Erkel Ferenc, Kassai, Kossuth, Kolozsvári, Petőfi és Széchenyi utcák szabadon álló, nyereg-, illetve csonkakontyolt nyeregtetős, cserépfedésű, földszintes, téglaromzatos lakóházai. Nyíláskiosztásuk eltérő, de a legtöbbet nyitott, mellvéd nélküli, oszlopos vagy beépített veranda jellemzi, bejárati nyílással vagy ajtóval, egy vagy két egyenes záródású utcafronti ablakkal. Többségükben az utcafrontra merőlegesen helyezkednek el, oromzatukon 1-3 szögletes padlásszellőző látható. A Kossuth utca 13. számú ház a mestergerendába vésett évszám szerint 1878-ban épült, a többi építési ideje a XIX. század végére, illetve a XX. század elejére tehető.

ENTZ – SISA 1998 (125.), TAK 2017 (8-12.)

Felhasznált irodalom

BARDOLY – HARIS 2008	Bardoly István – Haris Andrea: Magyarország műemlékjegyzéke. Fejér megye. Budapest, 2008, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal.
BERTA 2003	Berta Györgyné (szerk.): Értéktörző települések a Közép-Dunántúlon. Budapest, 2003, Központi Statisztikai Hivatal Fejér, Komárom és Veszprém Megyei Igazgatóságai.
ENTZ – SISA 1998	Entz Géza – Sisa József (szerk.): Fejér megye művészeti emlékei. The Historic Monuments of Fejér County. Székesfehérvár, 1998, Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézet – Szent István Király Múzeum. (= Szent István Király Múzeum Közleményei A sorozat 34. kötet)

TAK 2017

Településképi arculati kézikönyv, 2017.